

ПРОБЛЕМИ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема нелегальної економіки привертає до себе увагу через значну масштабність тіньового сектора та його негативний вплив на формування економічного, соціального та політичного порядку держави. Основна причина поширення тіньової економіки в Україні полягає в непослідовності процесів системної трансформації. Формування в Україні протягом років незалежності тіньового сектору значною мірою спровоковано втратою державою важелів ефективного регулювання економічних процесів, суттєвими недоліками економічної і правової політики, у тому числі незадовільним станом вітчизняного законодавства [1].

Негаразди, котрі виникають унаслідок неузгодженості регуляторно-правового механізму та зміни концептуальних орієнтирів, спричиняють необґрунтовані ризики та бар'єри на шляху здійснення підприємницької діяльності. Нестабільність законодавства, невизначеність прав і взаємних обов'язків держави та суб'єктів підприємницької діяльності, неврегульованість та суперечливість нормативних актів, які видаються різними відомствами, обумовлюють неефективність та обтяжливість регуляторної політики.

Тінізація економіки істотно впливає на соціальні процеси, що відбуваються в суспільстві. В Україні тіньова економіка відрізняється від її аналогів у розвинених країнах не лише за обсягом, але й за якісними характеристиками [2]. Так, у розвинених країнах тіньову економіку розглядають з точки зору порушення чинного законодавства, а в трансформаційних суспільствах її визначають не лише як девіантну поведінку суб'єктів економічної діяльності, але й як інституційну структуру суспільства, що виявляється в законодавчій, виконавчій і судовій владі у формі тіньових інституцій. Процес тінізації економіки гальмує процеси державотворення в країні, демократизації та побудови громадянського суспільства, інтеграції України у світове співтовариство. Тому детінізація економіки є важливим завданням як для України, так і для країн, що перебувають на етапі трансформаційних процесів.

Основні обмеження ділової активності в Україні характерні не лише суто сфері регуляторної політики. Такими обмеженнями є також:

- вузькість ринків збуту;
- нерозвиненість ринкової інфраструктури та конкурентного середовища;
- криза платежів;
- дефіцит інвестиційних ресурсів;
- висока ціна кредитних ресурсів тощо.

Наведені обмеження ускладнюють прибуткову довгострокову діяльність у легальному секторі економіки та обумовлюють пошук способів короткострокового чи одноразового отримання високих прибутків у тіньовій сфері.

Комплексним результатом тривалого періоду неефективного державного управління економічними процесами стало руйнування інституційного

механізму, який обумовлює основні норми поведінки суб'єктів господарювання та населення щодо інших суб'єктів, партнерів, постачальників та споживачів, а також державних регуляторних органів.

Поширення тіньової економічної діяльності призводить до таких негативних наслідків:

- зменшення податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів;
- скорочення обсягів інвестицій в економіку держави та відпливу капіталу за кордон;
- дискримінації суб'єктів підприємницької діяльності та, недобросовісної конкуренції;
- нераціонального розміщення трудових ресурсів;
- правового нігілізму та недовіри до органів державної влади;
- криміналізації суспільства;
- появи економічної бази для впливу на державних посадових осіб, засоби масової інформації, політичні процеси.

Основними напрямками детінізації вітчизняної економіки є:

- стимулювання інвестиційних процесів;
- контроль за регулярністю, повнотою виплат та своєчасною індексацією заробітної плати, соціальних платежів, стимулювання збільшення кількості робочих місць;
- стимулювання доступних механізмів кредитування реального сектору економіки та розв'язання платіжної кризи;
- здійснення ефективної податкової реформи, забезпечення адекватної монетарної та валютної політики тощо.

Загалом, вирішення проблеми тінізації потребує узгоджених зусиль владних структур у багатьох сферах державної політики. Доцільно відійти від припущення, що детінізація не потребує спеціальних зусиль та заходів та відбуватиметься по мірі розвитку ринкових відносин у країні. Поряд з цим, враховуючи те, що державний сектор економіки потребує реформування, проведення таких реформ без врахування впливу на тіньову економіку містить ризики щодо їх ефективності. Скорочення тіньового сектору може відбутися лише за умови зменшення витратності та зростання ефективності легальної економіки, створення паритетних умов для функціонування різноманітних форм бізнесу.

Список літератури

1. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації [Текст] : моногр. / З.С. Варналій, А.Я. Гончарук, Я.А. Жаліло та ін. За ред. З.С. Варналія ; Нац. ін-т стратегіч. дослідж. - К. : [б. и.], 2006. - 574 с.
2. Мазур І.І. Сучасний стан і головні чинники тінізації підприємницької діяльності в Україні / Зб. наук. праць. Актуальні проблеми права і державної політики у сфері підприємницької діяльності в Україні. К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2004. - С. 95-109
3. Фрадинський О. А. Макроекономічна характеристика тіньової економічної діяльності // Наука молода: Збірник наукових праць Ради молодих учених Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль, 2004. – № 2. – С. 128 – 132